

25 DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA INSTITUTULUI ROMÂN DE CERCETĂRI MARINE

Sărbătorim, cu satisfacție, 25 de ani de la crearea Institutului Român de Cercetări Marine (IRCM), la Constanța, în 1 martie 1970.

Dar, de fapt, ca și în cazul altor instituții științifice de prestigiu din țară sau străinătate, acest așezământ are rădăcini mult mai adânci în timp, care merită evidențiate chiar cu prețul unei conciziuni maxime și ca atare fără pretenția de completudine.

Astfel, în ceea ce privește dezvoltarea activităților maritime în România - economice, sociale, turism, inclusiv cercetare științifică - trebuie reamintit întotdeauna că țara noastră a fost separată de Marea Neagră patru secole, până la Războiul de Independență din 1877 (5).

Totuși, cercetările marine românești, legate inițial de Marea Neagră, au debutat cu peste 100 de ani în urmă, cu oceanografia fizică, fapt motivat de două aspecte practice: menținerea navigabilității gurilor Dunării (la Sulina) și proiectarea portului Constanța. Aceste necesități au impus studiul influenței exercitate asupra țărmului de către materialul în suspensie transportat de Dunăre, al curenților marini și al structurii și caracteristicilor litoralului românesc.

Cercetarea biologică marină a debutat, de asemenea, spre sfârșitul secolului al XIX-lea. Acest început a coincis aproximativ cu preocupările similare la nivel mondial, precum, de ex., expediția belgiană în Antarctica (1897-1898), cu participarea celui mai remarcabil biolog român, E. Racoviță.

Expediția de nouă luni la bordul crucișătorului MRR „ELISABETA”, organizată de G. Antipa în 1883, continuată în 1894 și 1895, a prezentat un interes regional deosebit.

Dar chiar de la începuturile oceanologiei românești, interesul științific a depășit cadrul regional limitat al apelor teritoriale din Marea Neagră. O dovadă în acest sens o constituie invitarea României alături de celelalte state cofondatoare, la crearea Comisiei Internaționale pentru Exploatarea Științifică a Mării Mediterane (CIESM), încă din 1910, prin personalitatea strălucită a ihtiologului G. Antipa (3, 7). Grație lui G. Antipa, printre altele membru al Institutului Oceanografic din Paris, desemnat oficial raportor pentru Marea Neagră (1927), CIESM și-a extins domeniul cercetărilor oceanografice prin adăugarea bazinului Mării Negre. Tot el a devenit, un an mai târziu, raportor pentru întreaga Mediterană de est: Marea Neagră, Marea Marmara și Marea Egee. De la alegerea României ca stat membru (1925), două congrese și adunări generale ale acestui organism internațional prestigios au avut loc în România, la București (1935) și București - Constanța (1966).

Prima stațiune de zoologie marină din România a fost întemeiată de I. Borcea, pionier al oceanologiei românești, la Agigea, în 1926, ale cărei rezultate au fost publicate de obicei în „Analele Universității din Iași”.

A urmat fondarea Institutului bioceanografic, de către G. Antipa, organizator,

administrator general și inspector general al Pescăriilor Statului, la Constanța, în 1932; acest institut s-a transformat după 1945 în Stațiunea de cercetări marine, promovând dezvoltarea cercetărilor asupra fizicii mării, zooplanctonului, ihtiofaunei și pescuitului.

Majoritatea activităților de cercetare marină, de teren și laborator în perioada următoare celui de-al doilea război mondial a fost condusă de M.C.Băcescu, director al Muzeului de Istorie Naturală „G.Antipa”, continuator al tradițiilor oceanologiei românești.

În 1954, sub auspiciile Comisiei pentru hidrologie, hidrobiologie și ihtiologie a Academiei Române, Institutul de biologie „Traian Săvescu” și Institutul de cercetări piscicole inițiază prin sectorul de biologie marină din Constanța cercetări complexe asupra vieții și condițiilor de mediu din Marea Neagră.

Colaborările științifice internaționale cu ex-URSS și Bulgaria au permis nu numai aprofundarea studiilor privind cenologia bentală, hrănirea și migrația peștilor, ci și abordarea unor domenii și spații noi, ca microfito- și zoobentosul, zona prebosforică, sau analiza probelor biologice colectate în cursul unor campanii de cercetare marină întreprinse de alte țări. De ex., specialiștii români sunt coautori ai „*Determinatorului nevertebratelor din Marea Neagră*” publicat de Academia de Științe a URSS (1968, 1969).

La scurt timp Institutul de cercetări hidrotehnice a creat, în 1960, Stațiunea de cercetări oceanografice din Constanța și o stațiune de cercetare mai mică la Sulina.

Un laborator de sedimentologie marină a fost creat la București în 1964.

O primă bibliografie completă asupra cercetării românești în Marea Neagră a fost editată de Comisia Națională pentru UNESCO a Academiei Române (1965).

La vechea Stațiune de la Agigea, E.A.Pora, profesor de fiziologie animală la Universitatea din Cluj-Napoca, a organizat în 1969, în colaborare cu Asociația Mediteraneană de Biologie Marină și Oceanografie (MAMBO), primul curs internațional asupra biologiei apelor salmastre ale Mării Negre cu publicarea prelegerilor în cele două volume „*Biologie des eaux saumâtres*” (1977).

Din cele de mai sus reiese că în perioada 1960-1970 s-a ajuns ca pe o lungime de litoral de numai 25 km să funcționeze cinci unități de cercetare marină cu tutelare diferită, care desfășurau într-o oarecare măsură activități în paralel, fiecare cu mijloace proprii relativ modeste. Ca urmare a devenit necesară unificarea bazei materiale, informaționale și a personalului într-o instituție cu un plan de cercetare marină unitar, în concordanță cu necesitățile economiei naționale și cu tendințele existente în acest domeniu de activitate pe plan mondial. S-a născut astfel Institutul Român de Cercetări Marine (IRCM), ca rezultat al fuzionării celor cinci instituții menționate anterior (Tabel 1), cu scopul îndeplinirii dezideratelor precizate, în spiritul continuării tradiției anterioare în cercetarea marină inițiată de predecesorii E.Racoviță, I.Borcea și G.Antipa (1).

În primii 10 ani de existență IRCM, ca instituție de cercetare pluri- și interdisciplinară, a aparținut Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie. După 1980 institutul a fost subordonat temporar Ministerului Învățământului (1981), apoi Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare (1982) și ulterior Centralei Peștelui și Industrializării Peștelui (CPIP) (1982-1989). După Revoluția Română din 16-22 decembrie 1989, IRCM a fost afiliat Ministerului Mediului (1990) respectiv Ministerului Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului (MAPPM), până în prezent.

În tot acest răstimp conducerea IRCM a fost asigurată de directorii dr.ing. V.Iordănescu (1970-1975), dr.ing.G.Serpoianu (1975-1976), C.A. ing.C.Tomescu (1976-1982), ing. M.Stanciu (1983-1990) și dr.ing. S.Nicolaev (1990 - prezent) și directorii adjuncți științifici dr. H.V.Skolka (1970-1973), dr.ing. G.Serpoianu (1975-1976), dr.ing. V.Iordănescu (1977-

1989) și dr. A.S.Bologa (1990 - prezent).

Institutul și-a început activitatea de cercetare cu următoarele laboratoare:

- hidrologie și poluare marină,
- ecologie marină,
- ihtiologie,
- tehnica pescuitului,
- geologie marină,
- tehnologie marină.

Crearea IRCM a reprezentat fără îndoială un important salt calitativ și cantitativ al cercetării marine românești (6).

Deși până în 1980 - când s-a terminat clădirea proprie actuală - institutul și-a desfășurat activitatea în trei sedii („Centru”, Agigea, „Antipa”) și nu a reușit să obțină niciodată o navă proprie de tonaj mare, înființarea sa a fost extrem de benefică. Sunt demne de menționat în acest sens:

- aprofundarea și amplificarea cercetărilor abordate anterior (oceanografie fizică, chimică, biologică, pescărească),
- abordarea unor domenii de cercetare noi ca, de exemplu, poluarea, geologia și tehnologia marină,
- specializarea unor cercetători tineri în domenii diverse, în unele din cele mai bune institute de specialitate din țară și din străinătate,
- rezolvarea cu succes a solicitărilor primite din partea unor sectoare de activitate economică în legătură cu exploatarea zăcămintelor de petrol și gaze din platoul continental românesc, deschiderea Canalului Dunăre-Marea Neagră, realizarea unor obiective industriale în zona litorală, amenajările plaajelor și ale incintelor portuare, exercitarea pescuitului în Marea Neagră și în Oceanul Atlantic, ș.a.,
- lărgirea cooperării internaționale prin aderarea la organisme internaționale de specialitate.

O acțiune deosebit de importantă a IRCM, soldată cu succes deplin din punct de vedere științific, a reprezentat contractul realizat cu R.A. Libia, constând în cercetări efectuate în apele teritoriale și elaborarea unor studii privind resursele pescărești exploatabile. Contractul a fost îndeplinit printr-un program complex de cercetări multidisciplinare, realizat cu nava trawler de mare tonaj „DELTA DUNĂRII” închiriată și nava de cercetare „GILORTUL” aparținând institutului, în cursul a patru expediții de câte 40 zile, în perioada 1975-1976, în valoare totală de 1150000\$ SUA. În ciuda dificultăților de ordin obiectiv și subiectiv, această reușită a demonstrat atât capacitatea profesională și organizatorică a instituției, cât și dorința de afirmare a tuturor celor solicitați.

Pe parcurs, activitatea de geologie a trecut la Institutul de geologie și geofizică București, iar cea de tehnologie marină, cu preocupări legate de pătrunderea și lucrul omului sub apă, parțial la Marina Militară.

Se mai poate adăuga că Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, prin CPIP, a acordat o atenție preferențială activităților de cercetare strict legate de exploatarea resurselor pescărești de la Marea Neagră și zonele oceanice în care activa flota română de pescuit.

Apartenența actuală a institutului la MAPPM precum și schimbarea la nivel național a anumitor mentalități înguste privind cercetarea științifică, inclusiv prin crearea Ministerului Cercetării și Tehnologiei (1992), au favorizat și cadrul de desfășurare a cercetării marine, conform posibilităților financiare actuale de la bugetul de stat (4).

În prezent IRCM dispune de un imobil principal cu laboratoare de cercetare și anexe,

Tabel 1

Principalele instituții de cercetare marină din România

Instituția Fondator	Anul înființării	Afilieră
Stațiunea de cercetări zoologice marine Agigea Prof. I. Borcea	1926	Ministerul Învățământului (Universitatea Iași)
Institutul bio-oceanografic Dr. G. Antipa	1932	Ministerul Agriculturii Pescăriile Statului
Stațiunea de cercetări marine Dr. G. Antipa	1954	
Institutul de biologie marină Institutul de biologie „T. Săvulescu” Prof. M.C. Băcescu	1954	Academia Română
Stația oceanografică Constanța Institutul de cercetări hidrotehnice Ing. V. Chiriac	1960	Consiliul Național al Apelor
Laboratorul de sedimentologie marină Acad. G. Murgescu	1964	Institutul Geologic al României
Institutul Român de Cercetări Marine Rezultat din fuziunea celor cinci unități de cercetare de mai sus Prof. M.C. Băcescu și Prof. E. Pora	1970	Centrul Național pentru Științe și Tehnologie Ministerul Învățământului Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (Centrala Peștelui și Industrializării Peștelui) Ministerul Mediului, Ministerul Apelor, Pădurilor și Protecției Mediului
Laboratorul de geologie și sedimentologie marină Dr. N. Panin	1975	Ministerul Geologiei Institutul de Geologie și Geofizică Ministerul Cercetării și Tehnologiei
Centrul Român de Geologie și Geoecologie Marină Dr. N. Panin	1993	

navale „STEUA DE MARE I” (570 c.p.) pentru cercetare și pescuit experimental și „PĂLĂMIDA” (150 c.p.) pentru cercetare în domeniul costier, șalupa multifuncțională „EXPLORATOR” (150 c.p.), un parc auto, două baze experimentale pentru acvacultură (Ovidiu, Istria), o unitate nucleară, un oficiu de calcul, o bibliotecă de specialitate și un atelier de întreținere și prototipuri.

Personalul permanent este în număr de 196, din care 80 cu studii superioare, 9 doctori în științe, 9 doctoranzi și 3 profesori asociați.

Domeniul major de cercetare continuă să fie Marea Neagră, îndeosebi sectorul românesc, datorită dotării actuale, dar expediții științifice complexe au fost întreprinse, în afară de Marea Mediterană (Libia), în Oceanul Atlantic (Argentina) și Oceanul Indian (Somalia) de-a lungul timpului.

IRCM cuprinde acum laboratoarele de oceanografie, ecologie marină, reconstrucție ecologică, tehnologie marină, colectivele de biochimie marină, radiobiologie, resurse pescărești oceanice și oficiul de calcul, documentare, editie.

Domeniile principale de activitate vizează următoarele aspecte:

- sedimentologie și morfodinamică litorală,
- hidrologie și fizică marină,
- biologie și microbiologie marină,
- chimie și biochimie marină,
- ecologie și radiobiologie marină,
- ecologie aplicativă și acvacultură,
- poluare marină,
- gestionarea resurselor pescărești,
- inginerie și tehnologie marină,
- protecția și ameliorarea ecologică a lacurilor litorale.

În consecință, ca unitate de cercetare interdisciplinară, IRCM reprezintă instituția conducătoare în privința cercetării și pescuitului marin; este totodată coordonator național și punct focal pentru multiple sarcini și responsabilități internaționale, asumate de România, prin MAPPM, MCT, MAA și MAE, în domeniul științelor mării.

Tematicile de cercetare pe diferite termene sunt abordate în cadrul a două programe naționale și cinci programe internaționale. IRCM colaborează activ cu 18 instituții românești, întreține relații de cooperări științifico-tehnice bilaterale cu 16 institute de specialitate străine și contacte permanente cu 15 organisme internaționale. Este implicat, totodată, în diferite acorduri, convenții și declarații internaționale (2, 4).

Dintre contactele științifice încheiate cu organisme internaționale, mai recent, pot fi exemplificate cele finalizate cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică (AIEA), între 1987-1994.

De asemenea, la solicitări interne sau externe, s-a colaborat la completarea unor baze de date și fișiere internaționale (CIESM/GIRMED, AIEA/ MARDOS, AIEA/ GLOMARD, FAO, CEEAF), sau la care se lucrează în prezent (CoMSBlack, NATO, CEE/ EROS-2000).

IRCM continuă să furnizeze asistență științifică și tehnică, la cerere, unor organizații diferite, autorități locale sau centrale și firme de stat sau particulare, din România și străinătate (de ex. PROLIF S.A. Constanța, R.A. RENEL, ICIM București, Universitatea tehnică - Istanbul/ Turcia, Enterprise Oil Ltd/ Marea Britanie ș.a.).

Alte servicii oferite de IRCM constau în accesul la cea mai bogată bibliotecă de specialitate din România, intervenții cu scafandrierul autonom, organizarea de simpozioane naționale și internaționale în domenii diferite (gestionarea integrată a zonei costiere,

biodiversitate, pescuit marin și oceanic, poluare cu hidrocarburi, ONG), organizarea de cursuri de specialitate (biomarkeri), întocmirea de documentații.

IRCM colaborează cu instituții de învățământ superior (Universitatea „Ovidius” Constanța, Institutul de Marină Civilă, Academia Navală „Mircea cel Bătrân”, Universitatea „Dunărea de Jos” Galați, Universitatea „Marea Neagră”), prin susținerea de cursuri universitare, cursuri de vară, lucrări de laborator, asistarea unor lucrări de stat și de doctorat, activități postuniversitare (masterat).

Dintre publicațiile IRCM menționăm periodicele „*Cercetări Marine - Recherches Marines*” ajuns la nr.26 pe 1993, „*Anuarul oceanografic*” și „*Halieutica - serie nouă*” (nr.1/2 pe 1990/1991), precum și autoratul sau coautoratul la lucrări de specialitate ca: „*Ecologie marină*”, vol.1-5 (1965-1976), „*Ghid al peștilor din Oceanul Atlantic*” (1970), „*Ghid al peștilor din Oceanul Atlantic de nord-vest*” (1971), „*Peștii de la coasta vest africană*” (1973), „*Tratat de algologie*”, vol.1-4 (1976-1981), „*Le chinchard de la mer Noire, Etude monographique*”, vol.1-2 (1979), „*Îndrumătorul tehnologului*” (1985), „*Principalele specii de pești și cefalopode din Oceanul Indian de vest. Determinator*” (1987), „*Tehnologia pescuitului prin traulare cu nave de mic tonaj în Marea Neagră*” (1988), „*Cartea traulistului*”, vol.1-2 (1989), „*Ghidul principalelor specii de pești și cefalopode din zona Oceanului Atlantic est-central*”, vol.1-2 (1989), „*Principalele specii de pești și cefalopode din zona Oceanului Atlantic de sud-est*” (1991), „*Diversitatea lumii vii. Mediul marin*” (1995), „*Dicționar multilingv de pești și nevertebrate marine*” (sub tipar), „*Enciclopedia maritimă română*”, vol.1-2 (sub tipar) și hărți de pescuit pentru zonele FAO 34 și FAO 47 (1991).

Acest bilanț al evoluției IRCM în cei 25 de ani de existență este desigur foarte sumar și nu poate acoperi numeroase alte momente din viața sa științifică, cu împlinirile și neîmplinirile, aspirațiile și speranțele sale.

Exprimăm sentimente de apreciere și gratitudine tuturor celor care, ca angajați sau colaboratori fideli, au contribuit, fiecare după puterea, voința și devoțiunea sa, la îmbogățirea permanentă a prestigiului instituției noastre.

Cu ocazia acestei sărbători avansăm spre dezbateri participanților la simpozion ideea oportunității de a completa denumirea instituției noastre în Institutul Român de Cercetări Marine „Grigore Antipa”, în vederea aprobării acestei inițiative de către conducerea MAPPM, ca omagiu și recunoștință aduse unuia dintre cei mai distinși oameni de știință și patrioți români, legat nemișcat prin numeroase realizări de Marea Neagră, de cercetare marină românească și prestigiul ei în lume.

Bibliografie

1. BOLOGA A.S., 1990 - The Romanian Marine Research Institute at its 20th anniversary: tradition, status, perspectives. **Cercetări marine**, 23, 7-13
2. BOLOGA A.S., 1991-1992 - International relations of the Romanian Marine Research Institute: necessity, achievements, prospects. **Cercetări marine**, 24-25, 5-9
3. BOLOGA A.S., 1993 - Romania and the International Commission for the Scientific Exploration of the Mediterranean Sea. **Noesis**, 19, 129-138
4. BOLOGA A.S., 1994 - Marine science research priorities in Romania. **Mediul înconjurător**, 5, 3-13
5. BOLOGA A.S., COCIAȘU A., DIACONU V., MIHNEA R., NICOLAEV S., PANIN N., TIGĂNUȘ V., 1994 - Romanian involvement in the Black Sea research. **Black Sea Research Country Profiles**, UNESCO/IOC, 3, 45-79
6. BOLOGA A.S., SERPOIANU G., sub tipar - Cercetări și prospectări românești desfășurate în spațiul ponto-euxin, cu referire specială la zona economică exclusivă a Mării Negre. În **Enciclopedia Maritimă Română**, vol.I, București.
7. BOLOGA A.S., MARINESCU A., sub tipar - Romanian developmental contributions from E.Racovitza and G.Antipa to scientific exploration of the Mediterranean Sea. În **Oceanographic History: The Pacific and Beyond**, ICHO V., La Jolla, USA.